

Կենսաբանություն

УДК 577.152.277+577.175.722

Մ. Ա. ՍԵԼՆԻԿՈՎԱ-ՇԱՐՈՎԱ, Տ. Ռ. ԹՈՐԳՈՄՅԱՆ, Ա. Վ. ՍԱՐԳՍՅԱՆ,
Ա. Գ. ԳԱԼՍՏՅԱՆ, Լ. Ա. ԱԹԱՆԵՍՅԱՆ, Է. Գ. ՍԱՐԳՍՅԱՆ

**ԻՆՍՈՒԼԻՆԻ ԱԶԴԵՑՈՒԹՅՈՒՆԸ ԴՆԹ-Ի ՕԼԻԳՈՆՈՒԿԼԵՈՍՈՍԱՅԻՆ
ՖՐԱԳՄԵՆՏԱՎՈՐՄԱՆ ՎՐԱ ՈՒՐՑԱԲԶԻՋՆԵՐԻ ԿՈՐԻՋՆԵՐՈՒՄ**

Ներածություն: Բարձրակարգ կենդանիների հոմեոստազի պահպանումը անհնար է առանց իմունային և էնդոկրինային համակարգերի ներդաշնակ փոխազդեցության: Առաջնային իմունային օրգանների նորմալ գործունեությունը վերահսկվում է բազմաբնույթ հորմոնների համաձայնեցված փոխազդեցությամբ:

Ինչպես հայտնի է, ուրցաբջջների յուրահատկությունը ձեռք է բերվում ուրցագեղձում՝ ապոպտոզի միջոցով իրականացվող բջջային սելեկցիայի ճանապարհով: Ապոպտոզին բնորոշ կարգավորված մորֆոլոգիական փոփոխությունների հիմքում ընկած են որոշակի կենսաքիմիական ռեակցիաներ: Ըստ ձևավորված պատկերացումների՝ ապոպտոզի եզրափակիչ կորիզային փուլում քրոմատինը ճեղքավորվում է ԴՆԹ-ի ինտերնուկլեոսոմային հատվածներում [1]: Նման ճեղքավորման արդյունքում գոյանում են բնորոշ օլիգոնուկլեոսոմային ֆրագմենտներ, որոնք ԴՆԹ-ի էլեկտրաֆորեզային բաժանման ժամանակ երևակվում են ապոպտիկ «սանդղակ»-ի տեսքով [2]: Ենթադրվում է, որ ԴՆԹ-ի օլիգոնուկլեոսոմային ճեղքավորումը իրականացնող կորիզային էնդոնուկլեազները խթանվում են մահացող բջջի ցիտոպլազմայում ի հայտ եկող և դեպի կորիզ տեղափոխվող տարաբնույթ ազդակներով [3–5]:

Ներկայացվող աշխատանքում ուսումնասիրվել է ուրցաբջջների կորիզային ԴՆԹ-ի օլիգոնուկլեոսոմային ճեղքավորման վրա ինսուլինի *in vivo* ազդեցությունը ներարկումից 1 և 4 ժամ հետո:

Հետազոտության մեթոդները: Աշխատանքում օգտագործվել են «Sigma» (ԱՄՆ) ֆիրմայի ռեակտիվները: Որպես փորձարարական կենդանիներ օգտագործվել են 10-շաբաթական սպիտակ արու առնետներ: Կենդանիները գլխատվել են ինսուլինի ենթամաշկային ներարկումից 1 և 4 ժամ հետո: Ներարկվել է հորմոնի ջրային լուծույթը՝ 2 միավոր/100 գ կենդանու զանգվածի հաշվարկով: Ինսուլինի ներարկումից 15 րոպե առաջ առնետներին ներարկվել է գլյուկոզի լուծույթ այն հաշվարկով, որ նրա կոնցենտրացիան արյան մեջ կազմի մոտ 0,12%:

Կորիզների անջատումն առնետների ուրցագեղձից իրականացվել է ըստ Հյուիշի [6]: Հոմոգենացման միջավայրը կազմվել է 0,25 Մ սախարոզի լուծույթից 25 մՄ *Sphu*-ում՝ pH 7,4: Բուֆերային լուծույթը պարունակել է 60 մՄ KCl, 15 մՄ NaCl, 0,15 մՄ սպերմին և 0,5 մՄ սպերմինոլ (լուծույթ Ա):

Ուրցաբջջիջների մեկուսացված կորիզներից պատրաստվել է կախույթ Ա լուծույթում: Կորիզների խտությունը կախույթում համահավասարեցվել է ըստ ԴՆԹ-ի պարունակության: Կորիզային կախույթը բաժանվել է առանձին նմուշների (100 մկլ ծավալով), որոնք ինկուբացվել են 37⁰C-ում 24 ժամվա ընթացքում:

Կորիզային ԴՆԹ-ն անջատվել է կորիզների տարրալուծումից հետո: Այդ նպատակով կորիզային կախույթներին ավելացվել է 3-ական մլ տարրալուծող հեղուկ (10 մՄ *Sphu*, pH 8,0; 10 մՄ էթիլենդիամինտետրաքաջախաթթու (EDTA); 0,5% սոդիումի դոդեցիլսուլֆատ (SDS)): Կորիզային ԴՆԹ-ները քայքայվել են A ռիբոնուկլեազով (20 մկգ/մլ, 30 րոպ, 37⁰C): Տարրալուծված կորիզների սպիտակուցային զանգվածը անջատվել է քացախաթթվական ամոնիակի խիտ աղային լուծույթով (վերջնական կոնցենտրացիան 2,5 Մ): ԴՆԹ-ն անջատվել է սպիտակուցազրկված վերնստվածքից իզոպրոպիլ սպիրտի միջոցով (սպիրտի վերջնական կոնցենտրացիան՝ 60–75%): ԴՆԹ-ն լուծվել է համապատասխան լուծիչում (10 մՄ *Sphu*, pH 8,0; 1 մՄ EDTA):

ԴՆԹ-ի էլեկտրաֆորեզային բաժանումը կատարվել է 1,8% ազարոզի ժելում (8 վ/սմ լարման դաշտում):

Ֆրագմենտների հարաբերական պարունակության որոշումը իրականացվել է համակարգչային խտաչափական եղանակով (FujiFilm Image Gauge v.4 ծրագրով): Հոդվածում ներկայացված են 5 անկախ փորձերի արդյունքում ստացված տիպիկ էլեկտրաֆորեզագրերը համապատասխան հաշվարկներով:

Արդյունքները և նրանց քննարկումը: Կորիզային ԴՆԹ-ի ինտերնուկլեոսոմային ֆրագմենտավորումը ուրցաբջջիջների ապոպտոզի եզրափակիչ փուլում ողջ ապոպտիկ գործընթացի ամենաբնորոշ դրսևորումն է: Ինչպես հայտնի է, այս կենսաքիմիական ռեակցիան ուրցաբջջիջների կորիզներում հանդիսանում է զանազան ապոպտիկ ճանապարհների առաջացման պատճառ [7]: Ըստ իշխող տեսակետի՝ ԴՆԹ-ի օլիգոնուկլեոսոմային ճեղքավորումը ապոպտիկ բջջիջների կորիզներում իրականացնող էնդոնուկլեազների ակտիվությունը կարող է վերահսկվել կամ ցիտոպլազմայից ներմուծված կասպազ-3-ով [8, 9], կամ Ca⁺² իոնների աճող ներհոսքով կորիզ [10, 11]: Միտոքոնդրիումային ապոպտիկ ճանապարհին բնորոշ է նաև ներկորիզային ԴՆԹ-ի ճեղքավորումը էնդոնուկլեազ-G-ով, որը կորիզ է տեղափոխվում քայքայված միտոքոնդրիումներից [4]:

Մեր կողմից կատարված ուսումնասիրությունները ցույց տվեցին, որ քրոմատինի օլիգոնուկլեոսոմային ֆրագմենտավորումը ուրցաբջջիջների կորիզներում կարող է խթանվել առանց վերը նշած ցիտոպլազմային որևէ գործոնի: ԴՆԹ-ի օլիգոնուկլեոսոմային ճեղքավորումը ուրցաբջջիջներից անջատված կորիզներում սկսվում է ինկուբացիայից 6–8 ժամ հետո (նկ. 1), և ինկուբացիայի տևողության մեծացմանը զուգընթաց դիտվում է ֆրագմենտավորման պրոցեսի խորացում: Վերջինս արտահայտվում է ԴՆԹ-ի 1000 գ.ն. ից

մեծ ֆրագմենտների քանակի նվազումով և 200 զ.ն. ֆրագմենտների պարունակության կտրուկ աճով (աղյ. 1):

Աղյուսակ 1

ԴՆԹ-ի ֆրագմենտների տոկոսային պարունակության արժեքները էլեկտրաֆորեսիկ բաժանումից հետո

Էլեկտրաֆորեսիկ տոկոսային համարը	0 ժ	2 ժ	4 ժ	6 ժ	8 ժ	12 ժ	16 ժ	24 ժ
1 (>1000 զ.ն.)	100	100	100	92,86	88,82	77,76	71,18	36,69
2 (>500 զ.ն.)	–	–	–	1,07	1,14	0,97	0,40	0,84
3 (500 զ.ն.)	–	–	–	1,49	1,01	1,72	0,98	1,63
4 (400 զ.ն.)	–	–	–	2,85	1,19	2,14	1,53	3,00
5 (300 զ.ն.)	–	–	–	1,74	1,90	3,33	2,53	5,32
6 (200 զ.ն.)	–	–	–	2,56	5,94	14,08	23,38	52,52

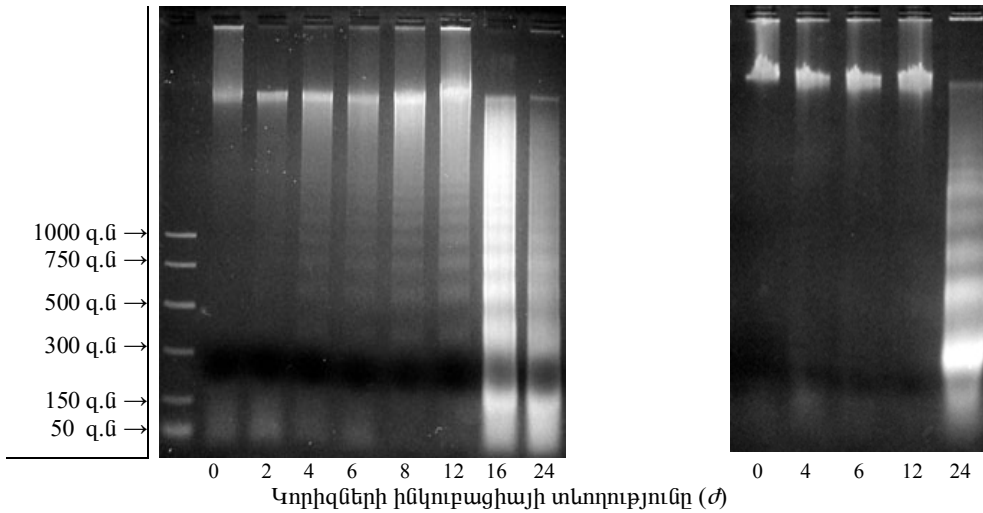
Աղյուսակ 2

Ինսուլինի ազդեցությունից հետո ուրցաբջջների կորիզներում դիտվող ԴՆԹ-ի օլիգո-նուկլեոտոմային ֆրագմենտների տոկոսային պարունակությունը ինկուբացիայից 24 ժամ հետո

Շերտի համարը և ֆրագմենտի մեծությունը	Ստուգիչ	Ինսուլինի ներարկումից 1 ժ հետո	Ինսուլինի ներարկումից 4 ժ հետո
1 (>1000 զ.ն.)	21,74	56,22	38,94
2 (>500 զ.ն.)	5,16	10,58	8,93
3 (500 զ.ն.)	8,28	15,41	13,43
4 (400 զ.ն.)	12,83	11,17	28,76
5 (300 զ.ն.)	20,72	6,62	9,95
6 (200 զ.ն.)	24,17	–	–
7 (100 զ.ն.)	7,11	–	–

Ինչպես հետևում է աղյ. 2-ում բերված տվյալներից, ինսուլինի ներարկումից 1 ժամ հետո ուրցաբջջներից անջատված կորիզներում դիտվող օլիգո-նուկլեոտոմային ֆրագմենտների (300 զ.ն.) քանակը փոքր է ստուգիչ կենդանիների համապատասխան ցուցանիշից ավելի քան 3 անգամ, իսկ բարձրապոլիմերային ֆրագմենտներինը (1000 զ.ն.-ից մեծ) գերազանցում է ստուգիչ տարբերակի նույն ցուցանիշը 2,5 անգամ: Ավելի կարճ ֆրագմենտները, որոնք համապատասխանում են մոնոնուկլեոտոմային ֆրագմենտներին, բացակայում են այն կորիզներում, որոնք անջատվել էին ուրցաբջջներից ինսուլինի ներարկումից հետո: Այս տվյալները քանակապես արտահայտում են այն փոփոխությունները, որոնք դիտվում են ԴՆԹ-ի էլեկտրաֆորեսային բաժանման պատկերում (նկ. 2): Ինչպես երևում է նկ. 2-ից, ինսուլինի ներգործությունից հետո տեղի է ունենում ֆրագմենտավորման պրոցեսի մեկնարկի ուշացում: Ինսուլինի ներգործությունից 4 ժամ հետո դիտվում է հորմոնի արգելակող ազդեցության նվազում ԴՆԹ-ի ֆրագմենտավորման վրա, քանզի նվազում է բարձրապոլիմերային ֆրագմենտների քանակը: Վերջինս թեև մոտ 80%-ով

մեծ է ստուգիչ տարբերակի ֆրագմենտների քանակից, այնուամենայնիվ նկատելիորեն փոքր է ինսուլինի ներարկումից 1 ժ հետո դիտվող ցուցանիշից:

Նկ. 1: Գ-ՆԹ-ի օլիգոնուկլեոտոմային ֆրագմենտավորման դինամիկան քիմոցիտների մեկուսացված կորիզներում:

Նկ. 2: Գ-ՆԹ-ի օլիգոնուկլեոտոմային ֆրագմենտավորման դինամիկան քիմոցիտների կորիզներում: Կորիզներն անջատվել են ինսուլինի ներարկումից 4 ժ հետո:

Ինչպես հետևում է ստացված տվյալների վերլուծությունից, ինսուլինի *in vivo* ազդեցության վաղ շրջանում (1 և 4 ժամ հետո) ուրցաբջջիցներից անջատված կորիզները ավելի կայուն են դառնում՝ դրսևորելով օլիգոնուկլեոտոմային ֆրագմենտավորման հանդեպ քրոմատինի կայունացման միտում:

Ինսուլինի արգելակիչ ազդեցությունը քրոմատինի օլիգոնուկլեոտոմային ֆրագմենտավորման վրա կարող է մասամբ պայմանավորել ինսուլինի հակաապոպտիկ ազդեցությունը ուրցաբջջիցների վրա:

Եզրակացություն: Կենսական գործոնների բացակայությունը ուրցաբջջիցների կորիզների ինկուբացիայի միջավայրում խթանում է քրոմատինի օլիգոնուկլեոտոմային ֆրագմենտավորումը: Սա վկայում է քրոմատինի ճեղքավորման կորիզային ինքնավար համակարգի գոյության մասին:

Ինսուլինի 1 և 4 ժամ *in vivo* ազդեցության հետևանքով (ազդեցության վաղ փուլում) ուրցաբջջիցներից անջատված կորիզները ավելի կայուն են դառնում կենսական գործոնների բացակայության դեպքում, ինչը պայմանավորվում է քրոմատինի օլիգոնուկլեոտոմային ֆրագմենտավորման ցածր ինտենսիվությամբ: Մեր կողմից ստացված տվյալները թույլ են տալիս ենթադրել, որ ինսուլինի հակաապոպտիկ ազդեցության հիմքում կարող է ընկած լինել հորմոնի արգելակող ազդեցությունը ապոպտոզի կորիզային փուլի վրա:

Կենսաֆիզիկայի ամբիոն

Ստացվել է 24.05.2007

Գ Ր Ա Կ Ա Ն Ո Ւ Թ Յ Ո Ւ Ն

1. **Wyllie A.H., Morris R.G., Smith A.L., Dunlop D.** – J. Pathology, 1984, v. 142, p. 67–77.
2. **Nagata S., Nagase H., Kawane K., Mukae N., Fukuyama H.** – Cell Death Differ, 2003, v. 10, p. 108–116.
3. **Zhang J., Xu M.** – Trends in Cell Biology, 2002, v. 12(2), p. 84–49.
4. **Widlak P., Garrard W.T.** – J. Cellular Biochemistry, 2005, v. 94, p. 1078–1087.
5. **Samejima K., Earnshaw W.C.** – Nature Reviews Mol. Cell Biology, 2005, v. 6, p. 677–688.
6. **Hewis D.R., Burgoyne L.A.** – Biochemica and Biophysical Res. Com., 1973, v. 52, № 2, p. 504–510.
7. **Schwartzman R.A., Cidlowski J.A.** – Endocrine Reviews, 1993, v. 14, p. 133–151.
8. **Widlak P., Li P., Wangi X., Garrard W.** – J. Biol. Chem., 2000, v. 275, p. 8226–8232.
9. **Enari M., Sakahira H., Yokoyama H., Okawa K., Iwatsu A., Nagata S.** – Nature, 1998, v. 391, p. 43–50.
10. **Shiokawa D., Tanuma S.** – J. Biochemistry, 2001, v. 40, p. 143–152.
11. **Yakovlev A.G., Wang G., Stoca B.A., Baulares H.A., Spoode A.Y., Yoshihara K., Smulson M.E.** – J. Biol. Chem., 2000, v. 275, p. 21302–21308.

М. А. МЕЛЬНИКОВА–ШАРОВА, Т. Р. ТОРГОМЯН, А. В. МАРГАРЯН, А. Г. ГАЛСТЯН,
Л. А. АТАНЕСЯН, Э. Г. САРГСЯН

ДЕЙСТВИЕ ИНСУЛИНА НА ОЛИГОНУКЛЕОСОМАЛЬНУЮ ФРАГМЕНТАЦИЮ ДНК В ЯДРАХ ТИМОЦИТОВ

Резюме

Известно, что действие инсулина вызывает увеличение вилочковой железы (тимуса) крыс и рост количества свободных тимоцитов в их крови. Предполагается, что эти явления обусловлены антагонизмом, который проявляется во взаимодействии инсулина с глюкокортикоидами при регуляции апоптоза.

В настоящей работе исследовалось действие инсулина на ключевую апоптическую реакцию в тимоцитах – на процесс олигонуклеосомального расщепления хроматина в ядрах. Было показано, что такое расщепление ДНК в изолированных ядрах тимоцитов может осуществляться без участия апоптических цитоплазматических индукторов. Результаты исследований показали, что олигонуклеосомальная фрагментация ДНК в ядрах тимоцитов крыс резко подавляется на ранней стадии действия инсулина. Полученные данные позволяют выдвинуть предположение о том, что в основе антиапоптического действия инсулина может лежать ингибирующее действие гормона на расщепление хроматина в ядрах тимоцитов.

M. A. MELNIKOVA–SHAROVA, T. R. TORGOMYAN, A. V. MARGARYAN,
A. G. GALSTYAN, L. A. ATANESYAN, E. G. SARGSYAN

INSULIN ACTION ON OLIGONUCLEOSOMAL DNA FRAGMENTATION IN THYMOCYTE NUCLEI

Summary

It is established that insulin induces overgrowth of rat thymic gland and elevation of free thymocytes in blood. It is assumed that insulin can antagonize

pro-apoptotic effect of glucocorticoids and this underlies mentioned events.

In present study we examined the effect of insulin on the key apoptotic process in thymocytes – oligonucleosomal DNA fragmentation in nuclei.

It was shown, that oligonucleosomal DNA fragmentation in isolated thymocyte nuclei could be performed without involvement of well-known inducers that are generated in apoptotic cytoplasm. According to our data in early stages of insulin treatment (1 and 4 h after administration), hormone suppresses the oligonucleosomal DNA fragmentation in rat thymocyte nuclei. Coming from these data a supposal was derived that anti-apoptotic effect of insulin could be mediated by hormone-induced suppression of the key nuclear apoptotic event in thymocytes – the oligonucleosomal DNA fragmentation.